

Väliarviointi: Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämishjelma (Kumoli) 2017–2020

Sisällys

Alkusanat	2
Ohjelman taustaa	2
Kansainvälisyyttä ja liikkuvuutta edistettiin	3
Kulttuurinen moninaisuus keskiössä	3
Resursointi	4
Tavoitteet	5
Itsearviointikeskustelu.....	5
Tavoitteista ja toteumasta.....	5
Haasteita.....	6
Onnistumisia.....	8
Keskustelijoiden kehittämissuhteita.....	9
Suositukset	10
Liite: Itsearviointikeskustelun osallistajat ja taustakysymykset.....	11

Alkusanat

Käsillä oleva dokumentti on raportti syksyllä 2020 käydystä kehittämisohjelman sisäisestä arviointikeskustelusta. Keskustelun tavoitteena oli käydä itsearviointina¹ läpi kehittämisohjelman tavoitteiden onnistumista, haasteita ja kehittämistarpeita. Tavoitteena on myös, että kyseinen asiakirja täydentää kehittämisohjelmien omaa raportointia.

Keskustelun pohjana oli kaikille kehittämisohjelmille yhteinen kysymysrunko. Alla oleva itsearviointikeskustelun dokumentointi perustuu keskustelusta tehtyyn muistioon ja nauhoitteeseen. Otsikon mukaisesti kyseessä on väliarviointi, koska aineistona on keskustelun lisäksi käytetty kehittämisohjelman dokumentteja arviointikeskustelun taustoittamiseksi. Arvioinnin lisäksi raportissa annetaan suosituksia (väliarvioinnin koonnut työryhmä).

Keskustelun kysymysrunko sekä osallistujat liitteenä.

Ohjelman taustaa

Kaikkea Taiken kehittämistoimintaa ohjaavat laki Taiteen edistämiskeskuksesta, hallitusohjelmat, OKM:n hallinnonalan strategiset tavoitteet, kulttuuri- ja taidepolitiikan strategiset tavoitteet sekä Taiteen edistämiskeskuksen oma strategia ja tulossopimus OKM:n kanssa. Taiken ohjelmatoiminnan tavoitteena on ammattitaiteilijoiden aseman ja toimeentulon edistäminen.

Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma aloitettiin Taikessa 2017 ja se on pysyvä pitkäkestoinen ohjelma. Kehittämisohjelman toiminnan painotuksia tarkistetaan 3–5 vuoden välein ja toimenpiteitä tarkastellaan vuosittain. Ohjelmatyö on luonteeltaan poikkihallinnollista ja vastuualueet läpäisevää sekä kaikki Taiken kehittämisohjelmat ylittävää laaja-alaista toimintaa. Kulttuurista moninaisuutta edistetään valitsemalla siihen sopivia taiteen keinoja sekä käynnistämällä ja koordinoimalla eri tahojen yhteistyötä muun muassa pää- ja vähemmistökulttuurien yhteisissä projekteissa. Kansainvälistymistä vahvistetaan toimimalla taiteen alan kansainvälisissä verkostoissa, osallistumalla kansainvälistä vuorovaikutusta ja taiteilijoiden liikkuvuutta edistäviin projekteihin sekä tukemalla kansainvälistymistä myös kotimaassa.

Lakisääteliset tehtävät, jotka koskevat kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelmaa liittyvät kansainvälisyyden edistämiseen ja ovat

- i. edistää taidetta kansallisesti ja kansainvälisesti;
- ii. edistää kulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään;
- iii. edistää taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä;

Kulttuurisen moninaisuuden edistämisen osalta ohjelman suunnittelutyössä hyödynnettiin OKM:n ja UM:n hallinnonalojen sekä EU:n kulttuurien välisen vuoropuhelun OMC-työryhmän² raporttien suosituksia.

- i. OKM:n maahanmuuton ohjausryhmän loppuraportista Taikea koskevat toimenpiteet: Vahvistetaan taidelaitosten sekä muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille suunnattua, kotoutumista edistävää taide- ja kulttuuripalvelujen tarjontaa. Toimenpiteenä loppuraportissa yhteisötukien lisäksi mainitaan kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma.

---

¹ Itsearviointin määritelmä: Itsearviointilla tarkoitetaan organisaation omana toimintanaan toteuttamaa arviointia, jonka avulla saadaan selville näkemykset mm. toimintaan liittyvistä kehittämistarpeista, tärkeinä pidetyistä asioista, toiminnan vahvuuksista sekä aikaansaaduista tuloksista ja kehityksestä. (Innokylä: itsearviointi toiminnan kehittämisen välineenä).

² Open Method of Coordination (OMC) working group = avoimen koordinaation työryhmä. Avoimen koordinaation menetelmää käytetään hallinnonaloilla, joilla EU:n toimivalta on rajattua. Sen ensisijaisena tavoitteena on hyvien käytäntöjen identifioiminen ja levittäminen sekä siten EU:n jäsenvaltioiden omien politiikkojen kehittäminen.

- ii. Ulkoministeriön koordinoimasta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa on kirjaus Taiken kehittämisohjelmasta.
- iii. Kansainvälisyyttä ja liikkuvuutta koskevat linjaukset löytyvät EU:n kulttuurien välisen vuoropuhelun OMC –työryhmän raportista.
- iv. Suunnittelussa huomioitiin kansainväliseen ja Euroopan unionin kulttuuriyhteistyöhön sekä pohjoismaiseen yhteistyöhön liittyvät sopimukset ja toimenpide- ja tukiohjelmat.

Kansainvälisyyttä ja liikkuvuutta edistettiin

Kansainvälisyydessä on keskitytty verkostoitumiseen. Ohjelmatyön alkusuoralla tavoitteeksi asetettiin, että Taikessa toimisi korkealaatuinen, työnjaoltaan tarkoituksenmukainen ja laajasti kansainvälisiin toimijoihin verkostoitunut asiantuntijayhteisö. Verkoston avulla parannettaisiin taiteilijoiden mahdollisuuksia toimia ja kehittyä kansainvälisesti. Ohjelman työnimi liittyi aluksi kansainvälisyyteen, mutta koska liikkuvuus-termi otettiin käyttöön Taiken rahoitustoiminnassa, oli järkevää käyttää termiä myös laajemmin Taiken kehittämistoiminnassa.

Pohjoismainen ja Barentsin alueen yhteistyö ovat painottuneet koko ohjelmatyön ajan. Asiantuntijaverkostoista tärkeimmät ovat ResArts-järjestö, Frame, Eu:n komission OMC-työryhmätyöskentely sekä Barentsin alue. Vuonna 2018 toteutettiin pohjoismaat, Barentsin alueen sekä Baltian alueen kattava UM:n, OKM:n sekä Taiken yhteishanke: Residency Network Hub for Cultural Intermediaries ja UM:n rahoituksella vuosina 2018–2019 Barentsin/Itämeren maiden alueella liikkuvuus/verkostoitumishanke: Refinery of Sustainable Cultural Tourism Products in the Northern Dimension Area (Pohjoisen ulottuvuuden kestävien kulttuurimatkatuotteiden jalostamo). Vuonna 2020 vietiin loppuun UM:n rahoituksella Barentsin/Itämeren maiden alueella liikkuvuus/verkostoitumishanke: Kestävyyden luovat rajapinnat - uutta rakentavat toimintamallit ilmastonmuutoksen aikakaudella -hanke. Toiminnalla vakiinnutettiin poikkisektoriaalista yhteistyömallia luovan alan kansainväliseen toimintaan.

Kehittämisohjelmassa keskityttiin residenssitoimintaan, erityisesti residenssikonseptin monistamishankkeeseen, jota kautta järjestö- ja yhdistyskenttää on herätelty uusista tulokulmista kehittämään residenssitoimintaa. Vuodesta 2019 lähtien on panostettu Itä-Suomen ja Karjalan tasavallan alueen taiteilijaresidensseihin. Tiiviimmän yhteistyön avulla on monipuolistettu residenssi- ja näyttelymahdollisuuksia, taideturismia ja taiteilijavaihtoa sekä toimijoiden välistä kollegiaalista yhteistyötä.

Kehittämisohjelmassa erikoistuttiin suurempiin tapahtumiin. Vuonna 2018 toteutettiin ResArtisin maailmanlaajuinen residenssitapaaminen ja vuonna 2019 Arctic Arts Summit -tapahtuma Rovaniemellä.

Kulttuurinen moninaisuus keskiössä

Kehittämisohjelman tavoitteena on kulttuurisen moninaisuuden edistäminen nostamalla esiin sopivia taiteen keinoja sekä käynnistämällä ja koordinoimalla eri tahojen yhteistyötä. Moninaisuudessa keskiössä ovat koko ohjelman ajan olleet Suomen vähemmistökulttuurit, saamelaiskulttuuri ja romanikulttuuri. Tärkeänä kohderyhmänä ovat olleet maahan muuttaneet taiteilijat.

Ohjelman alkumetreillä toteutettiin kartoitus³ pakolaisina Suomeen tulleista taiteilijoista ja käynnistettiin vähemmistökulttuuriprojekteja. Vuonna 2017 vahvistettiin vähemmistökulttuuripanosta saamelaiskulttuurin ja vuonna 2018 kaupunkisaamelaisuuden läänintaiteilijoilla. Tärkeänä toimintamuotona on ollut työ asiantuntijaverkostoissa kuten esimerkiksi yhteistyö saamelaiskäräjien kanssa ja STM:n romaniasiain neuvottelukunnan romanipoliittinen ohjelmatyö. Vuonna 2019 ilmestyi *Minustako taiteilija* -selvitys⁴.

³ Taija Roiha: Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina vuosina 2011–2016 saapuneet taiteilijat. Taike 2016.

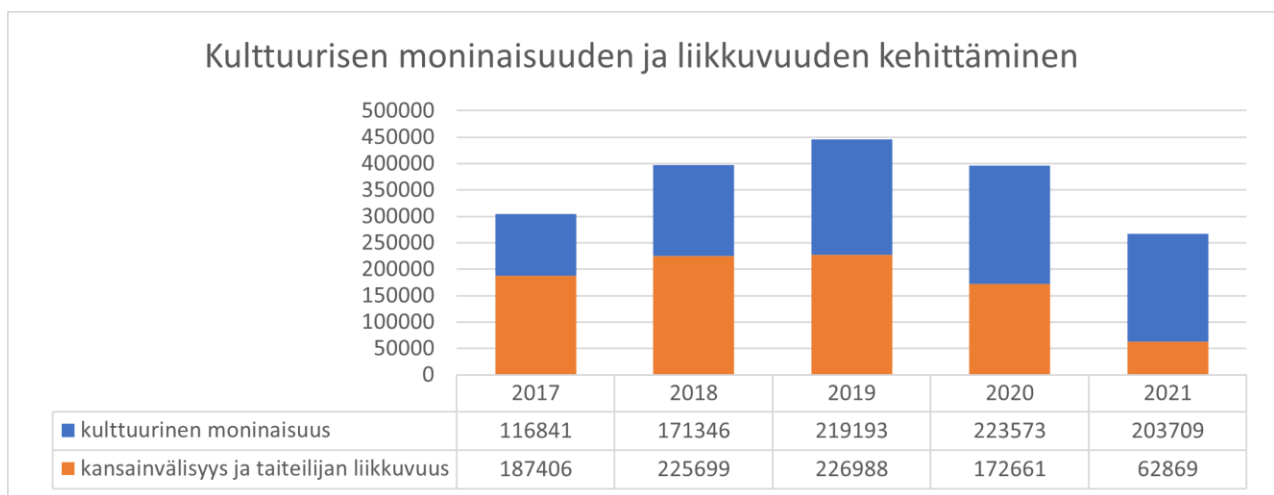
⁴ Tiia Svart: Minustako taiteilija. Suomen romanien ajatuksia ammattitaiteilijuudesta. Taike 2019.

Pohjoismaisena yhteistyönä osallistuttiin saamelaiskulttuurin taiteilijoiden ja toimijoiden yhteistapahtuman valmisteluun vuonna 2018. Tavoitteena on myös ollut tiivistää kaupunkisaamelaisten ja Saamenmaassa asuvien saamelaisten taiteilijoiden sekä yhteispohjoismaisia verkostoja. 2020 järjestettiin ensimmäistä kertaa kansainvälinen saamelais- ja romanikulttuurien toimijoista koostuva foorumi Suomen, Ruotsin, Norjan ja Viron alueelta. Tapaaminen toistuu myös vuonna 2021. Yhteistyö kahden Suomen vähemmistön kulttuurikentän kesken on ollut vähäistä ja foorumilla tähdättiin yhteisiin kulttuuriavauksiin, taiteilijoiden välisiin yhteistyöprojekteihin ja kokemusten vaihtoon. Vuonna 2021 järjestetään myös Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien kulttuurihallinnon kanssa kokoontuminen.

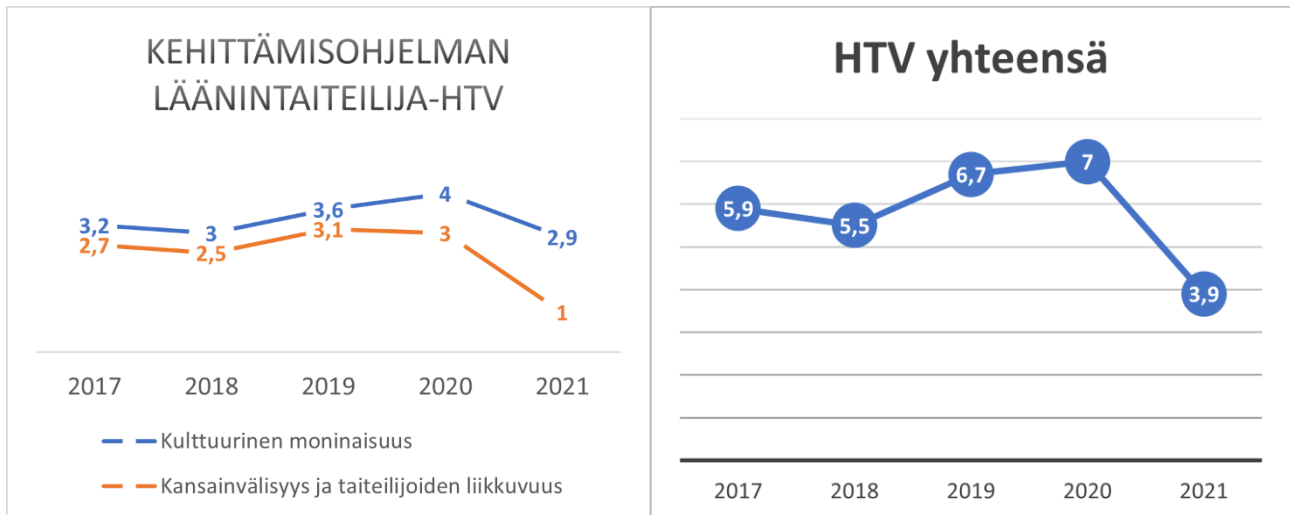
Vuonna 2019 ja 2020 painottuivat yhteisötaiteelliset projektit linkkinä maahanmuuttajien ja valtaväestön kohtaamiseen. Työmuodoksi alkoi rakentua rasminvastaisen viikon tapahtumatarjonta ja yhteiset tapahtumat kuntien ja järjestöjen kanssa monikulttuurisen työn läänintaiteilijan kautta. Pilottimaakuntana on ollut Satakunta.

Resursointi

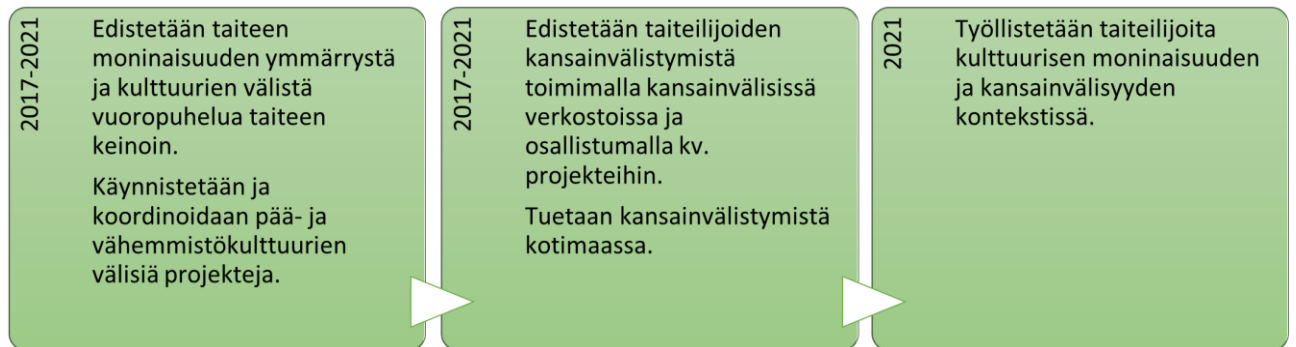
Kehittämishjelman resursointi jakautui kahteen osa-alueeseen, kulttuurisen moninaisuuden ja kansainvälisyyden ja taiteilijoiden liikkuvuuden kehittämiseen. Kaiken kaikkiaan kehittämishjelman toimintoihin kohdennettiin vuosina 2017–2021 Taiken rahallista panostusta runsaat 1,8 miljoonaa euroa. Lisäksi UM:n rahoitusta saatiin 337 000 euroa.

Vastaava jako kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisessä näkyy myös ohjelmakauden henkilötyövuosien kehityksessä. Henkilötyövuosina tarkasteltaessa kehittämishjelman aikana on panostettu erityisesti kulttuuriseen moninaisuuteen. Kaiken kaikkiaan kehittämishjelma on kuluneiden vuosien aikana työllistänyt 29 henkilötyövuotta.

Tavoitteet

Itsearviointikeskustelu

Tavoitteista ja toteumasta

Ohjelman tavoitteet ovat määrittäneet Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa sekä OKM:n ja Taiken välisestä tulossopimuksessa⁵. Kehittämissuunnitelmassa noudatettiin tulossopimuksen kirjausta siitä, että ohjelman työstä 25 prosenttia kohdentuu maahanmuuttajiin. Käytännön työssä tulossopimuksen kirjauksia on käyty läpi projekteja suunniteltaessa, mutta ei sen jälkeen.

Ohjelma aloitettiin vuonna 2017 kansainvälistymisen tematiikalla mutta moninaisuus sidottiin kuitenkin alusta lähtien mukaan. Moninaisuus oli ohjelmassa ensin alueellisena painotuksena (Satakunta), sittemmin alueiden välisenä. Niin ikään yksi ohjelman tärkeä tavoite on ollut maahan muuttaneiden taiteilijoiden osallisuuden lisääminen.

Ohjelman tavoitteena on ollut kansainvälisyyden ja myös moninaisuuden edistäminen sekä muiden toimijoiden hankkeiden sparraaminen. Tämän myötä on syntynyt runsaasti uusia yhteistyötoimijoiden hankkeita, jotka ovat saaneet EU-rahoitusta kaikkiaan noin 1,2 M€.

⁵ Sipilän hallitusohjelma: <https://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>.

Taiken ja OKM:n välinen tulossopimus:

<https://www.taila.fi/documents/349385/1216046/Allekirjoitettu+p%C3%A4ivitetty+Tulostavoiteasiakirja.pdf/82640c57-c4a8-1825-61f4-318beae5055b>

Taiteilijan työn edistäminen on ollut keskiössä, mutta kehittämisohjelman nimi on ohjannut toimintaa siten, että monet projektit ovat kohdentuneet kulttuurin alueelle.

Yksi keskeinen tehtäväalue ohjelmassa on ollut asiantuntijatyö, jota on toteutettu muun muassa STM:n romanipoliittisen ohjelman valmistelutyössä, saamelaiskulttuuryöryhmässä sekä OKM:n moninaisuustyöryhmässä⁶.

Ohjelman tavoitteena on ollut myös vähemmistökuultuureja koskevan tietämyksen kasvu. Tämän tiimoilta on toteutettu saamelais- ja romanikulttuurien yhteinen tapahtuma⁷. Romanikulttuurin puolella on tehty hyviä avauksia (esim. romanipoliittinen ohjelma). Sen sijaan kaupunkisaamelaiskulttuurin osalta on vielä tehtävää.

Jatkossa pyritään teroittamaan kehittämisohjelman kärkeä eli taiteilijoiden työllistymistä sekä sitä että Taike havaittaisiin merkittävänä yhteistyökumppanina. Verkostoituminen ja kumppanuus lisää myös Taiken asiantuntijuutta.

Ohjelman näkyvä toteuma on yhteistyö ulkoministeriön kanssa pohjoisen ulottuvuuden (IBA) hankkeissa. Tätä kautta on muun muassa kanavoitu Taikelle ulkopuolista rahoitusta (UM) kaikkiaan yli 300 000 euroa. Edellä mainittuun rahoitukseen liittyvät ovat olleet pohjoisen ulottuvuuden (IBA) hankkeita. Taike on ollut ainoa valtion virasto, joka on käyttänyt tätä rahoitusta taiteeseen ja kulttuuriin. Rahoitus on hyödyttänyt suoraan taidekenttää esimerkiksi erilaisina ostopalveluina taiteen ja luovan alan yrityksille.

Haasteita

Kehittämisohjelma ja projektit – yhteinen suunta?

Moninaisuuden läänintaiteilijan tehtävät ovat keskittyneet pitkälti romanikulttuuriin – tämä on pohdituttanut suhteessa kehittämisohjelman kokonaisuuteen sekä läänintaiteilijan tehtävänimikkeeseen. Saamelaiskulttuurin läänintaiteilijoilla tilanne on ollut toinen, koska tehtävänkuvan lähtökohtakin on ollut saamelaisuuteen keskittyvä.

Ohjelman toteutumaa ovat vaikuttaneet henkilöstövaihdokset ja se, että alussa rekrytoitiin eri taiteenalojen asiantuntijoita, eikä välttämättä kehittämisohjelman painotuksiin soveltuvia osaajia.

Aluksi tuntui haastavalta yhdistää kaksi isoa asiaa (kansainvälisyys -moninaisuus), mutta saamelaisuudesta ja romanikulttuurista kyllä löytyy myös liikkuvuuden elementtejä, kuten maantieteellinen yhteys saamelaisalueella. Keskustelussa tuotiin esiin, että vankka asiantuntemus on kuitenkin helpottanut asiaa ja tuonut sittemmin myös naapurivirastoista (esim. ELY) tunnustusta. Toisaalta todettiin myös, että moninaisuuteen liittyvä työ on ollut lähinnä kotouttamiseen liittyvää työtä ja yhtymäkohtia on ollut lähinnä sosiaalitoimen puolelle. Työ kytkeytynyt taitelijoiden työllistymismahdollisuuksiin sekä taiteen hyvinvointivaikutuksiin. Keskustelussa nähtiinkin, että moninaisuuden ajatuksen pitäisi olla läpileikkaava eli sellaiset elementit olisi ollut mahdollista sijoittaa mihin tahansa kehittämisohjelmaan. Kansainvälisyyden ja moninaisuuden yhdistäminen tuntui ajoittain pakotetulta.

---

⁶ Niin ikään yksi ohjelman tärkeä tavoite on ollut maahan muuttaneiden taiteilijoiden osallisuuden lisääminen.

⁷ Gula mu - hunnela maan -kulttuurifoorumi toteutui joulukuussa 2020 ja seuraava järjestetään syyskaudella 2021.

Resurssit

Resursseista keskusteltaessa nostettiin esille erityisesti projektimäärärahojen väheneminen vuosien 2019–2020 välillä⁸. Nähtiin myös, että kulttuurin moninaisuuden olisi pitänyt resursoida enemmän kuin käytännössä tapahtui. Koronatilanne kuitenkin tasoitti projektien taloustilanteen.

Resursseja kohdennettiin lisääntyvästi sekä palkkamenoihin että asiantuntijatyöhön. Toiminnan suuntaaminen projektityöstä kohti asiantuntijatyötä oli johdon päätös.

Yksinäisyys – kollegiaalisuus

Keskustelun yhteydessä monesta suusta tullut haaste oli työn yksinäisyys ja kollegiaalisuuden puute. Tämä ilmeni monilla varsinkin kehittämisohjelman alkuvuosina ja johtui osaltaan maantieteellisistä etäisyyksistä, jotka erityisesti tässä kehittämisohjelmassa ovat olleet haasteellisia. Koettiin, että läänintaiteilijan itsenäisyys tuntuu ajoittain yksinäisyydeltä. Toivottiin työnohjausta näitä haasteita lieventämään.

Keskustelussa pohdittiin myös sijoittumispaikkapäätöksiä ja niiden tarkoituksenmukaisuutta. Samalla kuitenkin todettiin, että osa näistä ratkaisuista tapahtui alueellisten toimikuntien kuulemisten pohjalta.

Arviointikeskustelun aikoihin (syksy 2020) oli käynnistetty enemmän kollegiaalista yhdessä tekemistä, mitä keskustelijat pitivät erittäin tervetulleena. Myös keväällä 2020 käynnistetyt kollegiaaliset kahvihetket ovat auttaneet verkostoitumaan Taiken sisällä. Todettiin, että työtä on (läänintaiteilijoilla) paljon, joten siinäkin mielessä on ollut hyvä jakaa työtaakkaa kollegoiden kesken.

Saamelais- ja romaniläänintaiteilijoiden välinen yhteistyö kehittämisohjelmassa ollut erittäin hedelmällistä ja kentältä tullut hyvää palautetta. Se on auttanut myös käytännön työn järjestämisessä.

Toimipisteyhteisön puuttuminen koettiin keskustelussa yhtenä suurimmista haasteista. Tätä haastetta lisäsivät maantieteelliset välimatkat toimipisteiden välillä.

Toimikunnan rooli ja sisäinen yhteistyö

Sekä alueellisten toimikuntien että valtion moninaisuuden toimikunnan rooli olisi voinut keskustelijoiden mukaan olla aktiivisempi ja vuorovaikutus parempaa.

Keskustelussa tuotiin esiin, että alueellisen toimikunnan rooli on vaihdellut esittelijän mukaan ja ohjelman läänintaiteilijoilla on hyvin erilaisia kokemuksia asiasta. Joillakin on ollut esittelijän kautta kiinteä yhteys toimikuntaan, jotkut eivät ole tavanneet toimikuntaa kertaakaan. Tässä toivottiin yhdenmukaista käytäntöä ja tiiviimpää yhteydenpitoa toimikunnan kanssa.

Yhtenä syynä erityisesti alueellisten toimikuntien ja kehittämisohjelman välisiin vuorovaikutusongelmiin nähtiin se, että ehdotuksia läänintaiteilijoiden toimialoiksi pyydetään alueellisilta toimikunnilta, vaikka ohjelman tavoitteet ovat valtakunnallisia.

Myös valtion moninaisuuden toimikuntaan kaivattiin yhteyttä. Esimerkiksi toimikuntien perehdyttämiseen tulisi ottaa laajemmin mukaan myös kehittämisohjelmien toiminta.

---

⁸ Ko. ajankohtana Taikessa siirrettiin taiteen edistämisen määrärahoja hallinnon toimintoihin, mikä osaltaan vaikutti kehittämisohjelmien saamaan rahoitukseen. Korona vaikutti kuitenkin siten, että vähentynyt määräraha riitti suunniteltuun toimintaan (esim. seminaarit etätapahtumina ja tapahtumien siirto seuraavalle vuodelle).

Kehittämishjelmassa työskentelee monenlaisia läänintaiteilijoita ja Taikessa on myös pohjoismaisen yhteistyön läänintaiteilija. Jatkossa pitäisi pystyä paremmin tekemään sekä kehittämishjelmien sisällä että välillä yhteistyötä.

Tavoitteet ja jatkuvuus

Keskustelussa koettiin toiminnan haasteena myös se, että Taiken linjaus suhteessa tulossopimukseen on vaihdellut (esimerkkinä taiteilijaresidenssit, ulkopuolinen rahoitus).

Samoin pohdittiin asetettujen tavoitteiden taustaa, esimerkiksi sitä, miksi kansainvälisyyden tavoite on kohdistunut jollekin tietylle maantieteelliselle alueelle. Todettiin, että tavoitteiden ja taustojen tunteminen olisi tuonut enemmän tukea alueelliselle työlle.

Jatkuvuuden osalta haasteena pidettiin sitä, että projektien tiedonsiirto ei ole aina onnistunut sellaisessa taitekohdassa, jossa yksi läänintaiteilija on lopettanut työsuhteensa ja toinen aloittanut. Esimerkiksi kansainvälisten verkostojen ylläpitämisessä tämä voi olla ongelma.

Kehittämishjelman tavoitteiden olisi tullut ohjata läänintaiteilijoiden rekrytointia johdonmukaisemmin.

Onnistumisia

Kehittämishjelman projektit ovat työllistäneet keikkoina ja työsuorituksina vuoden 2017-2020 loppuun mennessä 107 ammattitaiteilijaa ja 129 taideyhteisöä ja laskutusosuuskuntaa.

Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus-sopimuksen toteuttamiseen osallistuminen⁹. Pitkäaikainen verkostoyhteistyö Barentsin alueen euroarktisen yhteistyön kulttuurityöryhmässä¹⁰. Barentsin alueen uusimmassa kulttuurialan yhteistyöstrategiassa "Creative Barents" (2019-2023) temaattisina painopisteinä ja tavoitteina ovat kulttuuri ja kestävä kehitys, kulttuurivaihto ja kulttuurienvälinen vuoropuhelu luovuuden edellytysten vahvistamisen, luovan talouden ja matkailun lisäksi.

Yksi selkeä ja muihin ohjelmiin verrattuna poikkeuksellinen onnistuminen on ulkopuolisen rahoituksen saaminen. Kaikkiaan vuosien 2017–20 aikana suoraa IBA-rahoitusta on saatu yhteensä 237 000 euroa. Mm. vuosina 2019–20 toteutetussa "Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus: Luovien alojen osaamisen hyödyntäminen poikkisektoraalisesti ilmastonmuutoksen aikakaudella" pystyttiin taiteilijoiden työtä maksamaan yli 110 000 eurolla. Myös muuta ulkopuolista rahoitusta on saatu kansainväliseen toimintaan, jolla on pystytty vahvistamaan kohtuullisen vähäistä viraston oman rahoituksen osuutta projektipohjaiseen toimintaan¹¹.

Kansainvälisten ja muiden verkostojen kehittäminen oli tärkeä onnistuminen. Suomen hallitusohjelmassa edistetään Arktisen ja Itämeren alueen yhteistyötä. Ulkoministeriön hallinnoimalla Itämeren, Barentsin ja arktisen yhteistyön määrärahalla (IBA-rahoitus) mahdollistetaan ko. politiikkatavoitteiden toimeenpano käytännön tasolla. Työ toteutetaan ministeriöiden välisenä. Taike on

⁹ Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus (Northern Dimension Partnership on Culture, NDPC) on perustettu v. 2010. Se tukee luovien alojen yhteistyön kehittämistä ja toimintamahdollisuuksien parantamista edistämällä taloudellisesti kannattavan kulttuuritoiminnan syntymistä.

¹⁰ Yhteisen kulttuurityöryhmän (JWGC) tavoitteena on vahvistaa kulttuuri-identiteettiä, monikulttuurista vuoropuhelua ja kulttuurisidoksia Barentsin maiden ja alueiden välillä. Alueellisten kulttuurihallintojen lisäksi JWGC:llä on edustusta Suomen, Norjan, Venäjän ja Ruotsin kulttuuriministeriöistä ja alkuperäiskansojen työryhmästä.

¹¹ Taike on vahvemmin rahoittanut taiteilijoiden omaa liikkuvuutta ja kansainvälistä projektitoimintaa.

toiminut OKM:n kumppanina ja vahvistanut taiteilijaverkostoja ja laajemmin luovien alojen projektitoimintaa.

Osallistuttiin Romanipoliittisen ohjelman¹² valmistelutyöhön. Ohjelmaan on kirjattu toimenpiteitä, jotka liittyvät romanitaiteen ja -kulttuurin vahvistamiseen taide- ja kulttuuripalvelujen saatavuuden, saavutettavuuden ja osallisuuden turvaamisen kannalta. Pitkän aikavälin tavoitteena on laatia kansallinen romanitaiteen ja -kulttuurin edistämishjelma ja koota kansallinen asiantuntijaryhmä valmistelemaan romanitaide-, kulttuuri-, museo- ja monipalvelukeskuksen perustamista Suomeen. Taike on kirjattu yhdeksi vastuutahoksi. Lisäksi ohjelmassa kerrotaan hyvistä käytänteistä, joista yhtenä mainitaan Nevo Tiija- ja Tsetanes naal- hankkeiden ja Taiken toteuttama romanien monitaidetapahtuma, jossa vierailijat pääsevät tutustumaan monipuolisesti romaniyhteisön kulttuuriin.

Vähemmistökuultuurien yhteistyön aloittaminen todettiin myös yhdeksi onnistumiseksi. Saamelaiden ja romanien pyöreä pöytä -keskustelut aloitettiin vuonna 2020 ja ne jatkuvat edelleen.

Kulttuurisen moninaisuuden kehittämissuohjelman vahvuutta ovat verkostot, joiden kautta on oltu mukana sosiaalista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta vahvistavissa projekteissa. Hyvänä esimerkkinä on yhteistyö Diakonia-ammattikorkeakoulun Nevo Tiija – uusi aika -hankkeen #työnimi -kampanja, jonka taiteelliseen toteutukseen läänintaiteilija osallistui. Paljon mediahuomiota saaneessa kampanjassa tunnetut suomalaiset Anne Kukkohovi, Meri-Tuuli Väntsi, Tuomas Enbuske ja Jari Sarasvuo hakivat töitä omilla ansioluetteloillaan, mutta romaninimillä. Projektin kautta tuli näkyvyyttä romanien työllistymisen ongelmille. Kampanjan seurauksena esimerkiksi Helsingin kaupunki otti käyttöön anonyymien rekrytoinnin.

OKM:n työryhmä¹³ linjasi ehdotuksessaan muun muassa kohdennetuista kiintiöistä ja anonyymistä rekrytoinnista sekä taiteilijuuden tunnistamisesta eri viranomaisissa. Taikea koskevia ehdotuksia työryhmän muistiossa ovat muun muassa tilastointi- ja seurantajärjestelmän kehittäminen sekä moninaisuusavustusten ja -apurahojen vaikuttavuuden selvittäminen.

Yhtenä kehittämissuohjelman onnistumisena pidettiin vuorovaikutusta osaavien kollegoiden kanssa.

Toiminnassa on ollut avauksia, jotka ovat vuosien aikana kumuloituneet ja luoneet pysyviä käytäntöjä (esimerkiksi Arctic Arts Summit). Parhailaan työstetään pohjoisen ulottuvuuden luovien alojen tietokantaa.

Keskustelijoiden kehittämissuohdotuksia

Arviointikeskustelun perusteella voidaan kirjata useita kehittämissuohdotuksia Taiken tulevaa toimintaa ajatellen.

Yhteistyötä ja vuorovaikutusta Taiteen tukemisen vastuualueen ja taidetoimikuntien kanssa tulee lisätä ja luoda se osaksi arkipäivän prosesseja. Tatun ja Kehvan väliselle yhteistyölle tulee turvata ajalliset resurssit sekä asettaa sille selkeät tavoitteet. Toimikuntien perehdyttämiseen kehittämissuohjelmien ja asiantuntijapalveluiden toiminta.

Hyviä vuorovaikutuksen välineitä ovat olleet taiteenalojen yhteistyötiimit sekä arviointitiimi. Näiden hyvistä käytännöistä kannattaa ottaa oppia. Myös koko viraston yhteiset kahvihetket korona-aikana osoittautuivat hyväksi tavaksi lisätä vuorovaikutusta.

¹² Suomen romanipoliittinen ohjelma (ROMPO) 2018–2022, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 3/2018.

¹³ Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi. Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen - työryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:2.

Kehittämishjelman sisällä vuorovaikutuksen lisäämiseksi tulisi kehittää alueiden rajat ylittäviä yhteistyöprojekteja.

Kehittämishjelmien dokumentaatiota tulisi kehittää siihen suuntaan, että saataisiin esiin ohjelmien pysyviä vaikutuksia. Samoin tiiviimpi kanssakäyminen kehittämishjelmien/asiantuntijapalveluiden välillä olisi toivottavaa.

Tiedonsiirtoon tulisi jatkossa panostaa erityisesti henkilöstön vaihtuessa (esim. verkostojen toiminta voi taitekohdassa keskeytyä).

Läänintaiteilijoiden työnohjaukseen panostettava jatkossa.

Taiken kehittämishjelmien tavoitteita koskevien linjausten tulee olla jatkossa johdonmukaisia ja pitkäjänteisiä.

Pysyvä romanikulttuurin läänintaiteilija olisi romaniyhteisölle merkittävä ja vastaisi viraston linjauksena saamelaiskulttuurin asemaa (läänintaiteilijan 1970-luvulta lähtien).

Keskustelussa toivottiin myös läänintaiteilijoille viraston tarjoamaa työtehtäviin liittyvää ammatillista koulutusta. OTT-jakso koettiin hyvänä, mutta se liittyi omiin taiteellisiin ambitioihin, ei välttämättä läänintaiteilijatyöhön.

Kehittämishjelman arviointikeskustelussa pidettiin tärkeänä sitä, että jatkossa moninaisuus läpäisee kaiken Taiken toiminnan. Toivottiin kuitenkin perusteellisempaa sisällöllistä keskustelua siitä, mitä tämä Taiken eri toimintojen osalta tarkoittaa. Koettiin, että kyseessä on nimenomaan koko Taikeviraston arvo.

Suosituks

Kulttuurisen moninaisuuden kehittämishjelma erillisenä ohjelmana päätetään ja moninaisuus sidotaan osaksi viraston normaalia toimintaa. Tämän toteuttamiseksi valmistellaan sisäinen suunnitelma ja koulutusohjelma tukemaan tavoitteen toteutumista. Suositus liittyy myös Taiken kirjaamiin kestävän kehityksen tavoitteisiin¹⁴.

Kehittämishjelman ja taidetoimikuntien (alueelliset ja moninaisuuden tmk) välistä vuorovaikutusta tiivistetään. Toteutetaan Valtionavustustoiminnan kehittämistyöryhmän loppuraportin ehdotus temaattisesta ohjausryhmästä¹⁵.

Kehittämishjelmatyötä jatketaan Taiken lakisääteisen kansainvälistymiseen liittyvän tehtävän osalta.

Pysyvät kehittämishjelmat teemoitetaan muutaman vuoden välein. Tämän avulla voidaan toteuttaa ohjelman välitavoitteita nykyistä selkeämmin. Samalla toiminta konkretisoituu ja sitä on helpompi arvioida.

Kansainvälisyyteen keskittyvän kehittämishjelman ja valtionavustustoiminnan välistä yhteyttä ja koordinaatiota vahvistetaan esimerkiksi kansainvälisyystiimin tai koordinaatioryhmän kautta. Tälle ryhmälle kuuluisivat Taikea velvoittava lainsäädäntö sekä kansainväliset sopimukset. Yhtenä

---

¹⁴ Taiken valinnat YK:n kestävän kehityksen tavoitteista (10.2): Taike tekee työtä kulttuurisen moninaisuuden parissa parantaakseen sosiaalista ja kulttuurista osallistumista eri väestöryhmien keskuudessa. Keinot: Laaditaan erillinen eettinen ohjeistus (talon sisäinen sekä valtionavustuksiin liittyvä). Lisätään viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kulttuurisen moninaisuuden ymmärrystä lisäkouluttamalla. Parannetaan kielivähemmistöjen asiakaskokemusta. Kasvatetaan muun kielisten hakijoiden määrää vastaamaan yksityisten säätiöiden hakijamääriä.

¹⁵ Valtionavustustoiminnan kehittämistyöryhmän loppuraportti 2020 (TKT/2/030/2020).

konkreettisenä toimintamuotona olisi myös suomalaisten residenssitoimijoiden tukeminen ja sparraaminen.

Läänintaiteilijoiden työnohjaus toteutetaan jatkossa. Tehtävänkuvaus on valmiina rekrytointia toteutettaessa, jolloin viraston ja kehittämisohjelman tavoitteet ovat mukana työnkuvassa alusta saakka. Työnohjauksella tuetaan läänintaiteilijoiden osaamista ja jaksamista.

Liite: Itsearviointikeskustelun osallistajat ja taustakysymykset

Osallistajat 20.10.2020

Tomi Aho	Kumoli, koordinaattori
Auri Ahola	Kumoli, läänintaiteilija
Malla Alatalo	Kumoli, läänintaiteilija
Maikki Kantola	Kumoli, läänintaiteilija
Leevi Lehtinen	Kumoli, läänintaiteilija
Mertsi Lindgren	Kumoli, läänintaiteilija
Päivi Upola	Kumoli, suunnittelija
Heidi Vasara	Kumoli, läänintaiteilija
Annika Dahlsten	Arviointitiimi, läänintaiteilija (muistio)
Lea Halttunen	Arviointitiimi, erityisasiantuntija
Paula Karhunen	Arviointitiimi, erityisasiantuntija
Arja Laitinen	Arviointitiimi, hankepäällikkö
Raija Nummijärvi	Arviointitiimi, erityisasiantuntija
Kaija Rensujeff	Arviointitiimi, erityisasiantuntija
Saara Vesikansa	Arviointitiimi, erityisasiantuntija (muistio)
Kirsi Väkiparta	Arviointitiimi, erityisasiantuntija

Taustakysymykset

1. Mitä kehittämisohjelmalla tavoiteltiin?
  - Millaisia muutoksia ohjelmalla pyrittiin saamaan aikaan & missä asioissa?
2. Toteutuiko ko. muutos tai osa siitä? Minkä ansiosta tai miksi ei?
  - Mikä edisti, mikä esti/hidasti?
3. Odottamattomat tulokset – yllätykset?
4. Resurssit ja osaaminen
  - Läänintaiteilijoita kaikkiaan 9 - riittävästi? Ajoitus? Taiteenalat/osaamisalueet?
  - Budjetit
  - Toimenpiteiden laatu – panostus tasalaatuista kaikissa projekteissa?
5. Yhteistyön sujuminen a) Taiken sisällä b) sidosryhmien/kumppanien kanssa
6. Projektit suhteessa kehittämisohjelmaan – oliko suunta yhteinen?
7. Välilliset vaikutukset – voiko näitä arvioida ja miten määritellään?
8. Toiminnan jatkuvuus ja seuranta
  - Miten voisi seurata – mitä asioita kannattaisi seurata?

Raportin laatinut työryhmä: Paula Karhunen, Arja Laitinen, Lea Halttunen